

Pokritost s kolektivnimi pogodbami in postopki razširitve	Ekonomsko ogledalo	UMAR
	številka 2/2004	str. 22

Stopnja pokritosti s kolektivnimi pogodbami (PKP) in različni načini razširitve njihove veljavnosti					
Država	Nepopravljena stopnja PKP 2001 v %	Popravljen stopnja PKP 2001 v %	Razširitev v ožjem smislu	Povečanje	Funkcionalni ekvivalenti
Avstrija	78	98	+	+	+
Belgija	>90	>90	+		
Danska	83	83	+		
Finska	ni podatka	ni podatka	+	+	
Francija	90-95	90-95	+		
Nemčija	67 (leto 2000)	ni podatka	+		+
Grčija	ni podatka	ni podatka	+		
Madžarska	31	34	+		
Irska	ni podatka	ni podatka	+		+
Italija	ni podatka	ni podatka			+
Luxemburg	48	58	+		
Nizozemska	88	88	+		
Norveška	70-77 (leto 1998)	70-77 (leto 1998)			
Poljska	1	ni podatka	+		
Portugalska	87 (leto 1999)	87 (leto 1999)	+	+	
Slovaška	48	48	+		
Slovenija	100	100			+
Španija	68	81	+	+	
Švedska	>90	>90			
Velika Britanija	36	ni podatka			

Vir podatkov: Traxler F., Behrens M.: Collective bargaining coverage and extension procedures. EIRO (European Industrial Relations Online) comparative study. Dublin, 2002. <http://www.eiro.eurofound.ie/2002/12/study/tn0212102s.html>

V Sloveniji je pri oblikovanju novega Zakona o kolektivnih pogodbah največ zahtevnih diskusij glede členov o **postopku razširitve veljavnosti kolektivnih pogodb (KP)**. V mnogih državah članicah EU država (ministrstvo pristojno za delo) po tem postopku lahko razširi veljavnost KP na delodajalce in zaposlene, ki jih te ne pokrivajo (princip »erga omnes«). Tako veljajo za vse delodajalce in zaposlene v določenem sektorju. Postopek se uporablja le v državah, kjer obstajajo sektorske KP (KP dejavnosti) in medsektorske KP (splošne KP) oziroma KP, ki jih sklepa več delodajalcev skupaj. Razen postopka razširitve v ožjem smislu obstaja še **postopek povečanja**, ki se uporablja manj pogosto in s katerim se KP razširi na drug podoben sektor ali geografsko območje. **Funkcionalni ekvivalent** postopka razširitve pa predstavlja npr. obvezno članstvo v delodajalskih organizacijah.

V **Sloveniji** obstaja trenutno **funkcionalni ekvivalent** tega mehanizma, ker je članstvo podjetij – delodajalcev v Gospodarski zbornici Slovenije (GZS), ki kot sopogajalka sklepa sektorske in splošne KP, obvezno. Te KP veljajo tako za vse delodajalce v Sloveniji in s tem tudi za vse osebe, ki so pri njih zaposlene. Ker se bo GZS postopoma umaknila iz kolektivnih pogajanj in se bo na strani delodajalcev pogajalo le Združenje delodajalcev Slovenije (ZDS), mora nov Zakon o kolektivnih pogodbah urediti razširitev veljavnosti KP. Vsi delodajalci gotovo ne bodo člani ZDS tako kot vsi zaposleni niso člani sindikatov, ker je članstvo v teh organizacijah prostovoljno kot to določajo konvencije ILO in dokumenti EU (gl. EO 12/2001).

V mnogih državah članicah EU država z uporabo postopka razširitve vpliva na **stopnjo pokritosti s kolektivnimi pogodbami (PKP)**; gl. EO 11/1999). Visoke stopnje PKP so zelo povezane z manjšimi razlikami v plačah, uporaba postopkov razširitve pa vpliva tudi na povečevanje članstva v delodajalskih organizacijah. V državah, ki ne poznajo tega postopka in kjer obstajajo le KP na ravni podjetij, pa stopnja PKP skoraj natančno odraža stopnjo vključenosti zaposlenih v sindikate.

Stopnja PKP je delež števila zaposlenih, ki imajo pogoje dela urejene s KP (so pokriti s KP) v številu zaposlenih. Je kazalec, ki kaže obseg urejanja pogojev zaposlitve s kolektivnimi pogodbami. Poznamo **nepopravljeno** stopnjo PKP, ki ne upošteva tega, da so ponekod določene skupine zaposlenih izključene iz kolektivnih pogajanj (predvsem javni sektor npr. policija, vojska, uradniki). Meri relativno pomembnost KP kot urejevalnega mehanizma v določeni državi. Pri izračunu **popravljen** stopnje pa se kot število vseh zaposlenih upoštevajo le tisti zaposleni, ki imajo v določeni državi pravico do kolektivnih pogajanj. Kaže na sposobnost urejanja, ki jo ima KP v okviru svojega področja. Stopnja PKP je odvisna tudi od sposobnosti sindikatov in delodajalcev da sklepajo KP. Vendar so primerjalne raziskave pokazale, da se z uporabo postopka razširitve veljavnosti pokritost s KP zelo poveča in da je ta postopek najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na stopnjo PKP.

Pokritost s kolektivnimi pogodbami in postopki razširitve

Ekonomsko ogledalo

UMAR

številka 2/2004

str. 23

Podatke za izračun stopnje PKP lahko v principu dobimo iz dveh virov: od samih strank pri pogajanjih ali iz anket gospodinjstev oziroma anket o delovni sili. Slednje vključujejo vprašanja o tem ali je delovno mesto vprašanega pokrito s KP. Vendar v mnogih državah ni sistematičnega zbiranja podatkov. Razen tega so surovi podatki iz posameznih držav redko med seboj primerljivi.

Tabela kaže, da imajo države kot npr. Avstrija, Belgija, Danska in Francija zelo visoko stopnjo PKP, ker se v teh državah uporabljajo postopki razširitve. Prav tako je stopnja PKP zelo visoka v Sloveniji in v Avstriji, ker v obeh državah obstaja funkcionalni ekvivalent mehanizma razširitve. Nasprotni ekstrem predstavlja Velika Britanija, kjer obstajajo KP le na ravni podjetij in ni mehanizma razširitve, stopnja PKP pa je med najnižjimi v EU. Poseben problem predstavlja večina bodočih članic EU iz osrednje in vzhodne Evrope (razen Slovenije), kjer je PKP zelo nizka ali zanemarljiva in kjer večinoma obstajajo KP le na ravni podjetij. Ekstremen primer predstavlja Poljska, kjer je kljub obstoju mehanizma razširitve stopnja PKP le približno 1-odstotna. Poseben primer predstavljata Norveška in Švedska, kjer postopki razširitve ne obstajajo, vendar je stopnja PKP kljub temu zelo visoka v glavnem zato, ker je stopnja reprezentativnosti organizacij delodajalcev in sindikatov, ki se pogajajo o KP tako visoka, da KP pogosto zajame praktično celotno dejavnost ali sektor.

V okviru posameznih držav so najpomembnejše razlike glede stopnje PKP med zasebnim in javnim sektorjem. Graf kaže, da je z izjemo Madžarske, Portugalske in Avstrije stopnja PKP v javnem sektorju višja kot stopnja v zasebnem, čeprav v nekaterih državah vse skupine zaposlenih v javnem sektorju nimajo pravice do kolektivnih pogajanj. Očitno so se delodajalci v javnem sektorju bolj pripravljene pogajati kot delodajalci v zasebnem sektorju. Avstrija ne pozna KP v javnem sektorju in je zato nepopravljena stopnja PKP nižja od popravljenega.

V **Sloveniji** predlog novega Zakona o kolektivnih pogodbah iz leta 1995 določa, da velja KP za posamezno ali več področij dejavnosti, sklenjena za območje Slovenije, za vse zaposlene in vse delodajalce na tem področju/področjih (splošna veljavnost) če: (I) so KP podpisala reprezentativna združenja delodajalcev, pri katerih je zaposlenih najmanj 50% zaposlenih na tem področju/področjih, in (II) je KP podpisala večina reprezentativnih sindikatov, v katere je včlanjenih najmanj 50% zaposlenih na tem področju/področjih. Splošno veljavnost ugotovi s sklepom minister, pristojen za delo. Ta rešitev je podobna nemški. Vendar nekateri strokovnjaki, med drugim tudi nemški, opozarjajo, da njihove rešitve ne bi bilo smiselno v celoti prenesti v Slovenijo. Najprej je prag stopnje PKP oziroma pogoj, pod katerim se KP lahko proglašajo za splošno veljavno, previsok – delodajalci in sindikati podpisniki zaposlujejo ali včlanjujejo 50% zaposlenih. Temu pogoju po umiku GZS iz kolektivnih pogajanj najverjetneje ne bi zadostila nobena KP niti na delodajalski in niti na sindikalni strani. Stopnja včlanjenosti zaposlenih v sindikate je v Sloveniji približno 40-odstotna, lahko pa bo še padla. Stopnja včlanjenosti podjetij v ZDS pa je še nižja. Zato bi bilo smiselno ta prag občutno znižati. Razen tega morajo v Nemčiji glede razširitve določene KP soglašati tako sindikati kot tudi delodajalska organizacija. Tudi v Sloveniji, tako kot v Nemčiji, bi lahko delodajalci nasprotovali razširitvi KP in tako do te ne bi prišlo. Zato bi bilo smotno, da bi imel v Sloveniji minister pristojen za delo diskrecijsko pravico pri odločanju o razširitvi določene KP da delodajalci ne bi blokirali postopka razširitve.

Graf: Razlike glede stopnje PKP med zasebnim in javnim sektorjem (v %)

